



TRADIJOC

El bagul dels jocs tradicionals
The chest of tradigames



TRADIJOC

El bagul dels jocs tradicionals
The chest of tradigames

Trobada de jocs tradicionals de
la Ribera d'Ebre i la Terra Alta

Índex

Table of contents

Pròleg

Foreword

Organització

Organization

Tradijoc. Explicació de jocs

Tradijoc. Explanation of games

El joc de les birles o bitlles
Traditional bowling game

Corrida del cabàs o de les pedres
Stone race

Carrera d'ous
Eggs race

Carrera de sacs
Sack race

Flèndit, frèndit o roll
Flèndit, frèndit or roll

Baralluga, rebelluga o baldufa
Spinning top game

Xarranca, palet, tello, xelma o xanqueta
Hopscotch

La corretja
Belt game

Els quatre cantons
Four corners game

Estirar la corda
Rope game

El mocador
The handkerchief game

Futbol xapes

Bottle tops football game

Circuit de xapes

Bottle tops circuit

Moros i cristians

"Moros i cristians" games

El set i mig

Seven and a half game

Saltar a corda

Skipping

Mate o cementiri

Murder or cemetery

Jocs amb boles

Marbles

Les tres canyes

The three sticks game (reed plants)

Rodanxes, rutlles o cercols

Ring and circle games

El rellotge

The clock

La petanca

Boules

Recull de jocs d'Itàlia

Collection of Italian games

Recull de jocs de Romania

Collection of Romanian games

Bibliografia

Bibliography

Pròleg

Foreword

El dijous 24 de maig Batea acollirà la catorzena edició del **Tradijoc**, la trobada de jocs tradicionals que naixia el 2005 a partir de la iniciativa dels professors d'educació física dels instituts de Flix i Julio Antonio de Móra d'Ebre així com del Col·legi Santa Teresa, amb la finalitat de gaudir, durant un dia, amb aquelles activitats lúdiques pròpies de les festes majors d'abans i amb els jocs populars que es jugaven pels carrers i places dels nostres pobles.

Aquesta iniciativa va sorgir, també, amb la voluntat d'esdevenir una activitat coneguda i esperada a nivell comarcal, que es consolidés dins les programacions dels nostres centres d'ensenyament secundari com una experiència que, més enllà de possibilitar la pràctica i el coneixement de jocs d'ahir, permetés la relació i la coneixença entre els nois i noies que cursen primer de l'ESO a la Ribera d'Ebre.

A partir de l'any 2008 el Tradijoc es fa gran i inicia un nou cicle amb la incorporació de l'IES Terra Alta, de Gandesa, i el Centre d'Educació Especial Jeroni de Moragas, de Móra d'Ebre. Dos anys després s'hi afegiria també l'institut escola Mare de Déu del Portal de Batea i, el 2012, l'institut escola Tres d'Abril de Móra la Nova.

Seguint amb aquest repàs històric hem de recordar que el 2012 el Tradijoc es va incloure dins del programa del congrés internacional Jocs en la Història, celebrat els dies 18 i 19 de maig a Móra la Nova i Ascó. Això va permetre als assistents valorar com s'organitza i es desenvolupa aquest projecte compartit entre centres de secundària de les dues comarques, i va esdevenir un autèntic aparador de com organitzar i gestionar un esdeveniment lúdic d'arrel tradicional per l'entramat urbà dels nostres pobles.

I estem d'enhorabona perquè aquest maig del 2018 el nostre Tradijoc és dona a conèixer, en l'anglès, amb el nom de *The chest of tradigames*. I és que, com ens explicaran tot seguit els coordinadors de l'institut escola Mare de Déu del Portal de Batea, el fet de participar en un projecte ERASMUS i la coincidència que l'alumnat dels països participants es trobin aquestes dates a la població de la Terra Alta ha propiciat que enguany puguem donar a conèixer la nostra trobada de jocs a nivell europeu.

Avui entenem que Tradijoc esdevé una important eina de cohesió entre els nois i noies, d'inclusió pels nouvinguts i de dinamització cultural. La trobada amb alumnat procedent de tants pobles, amb petits trets dialectals diferents, o la possibilitat d'entrar en contacte amb persones de diferents edats –joves monitors o membres d'associacions que col·laboren– són sols

dos exemples de la riquesa que genera el nostre projecte donant resposta a una sèrie d'objectius com són promoure valors de respecte, de tolerància, de solidaritat i companyonia.

Tradijoc és doncs un projecte fresc i ambiciós, de continuïtat, compartit, que a través del joc tradicional i popular vol guiar el nostre alumnat al coneixement d'un patrimoni lúdic que, més enllà de la recreació i el gaudi, li ofereix pistes i referents per endinsar-se en el context on viu i que l'ajudarà en la seva inclusió dins la comunitat. Aquesta funció social que es desprèn del joc s'ha d'aprofitar per afermar el sentit de pertinença i d'identitat que, pensem, és pas previ a l'adquisició d'un valor tan importat com és el del respecte. Respecte a altres maneres de pensar, de compartir, de relacionar-se, d'actuar i, en el que ens pertoca, de jugar.

Biel Pubill Soler

Coordinador del grup de treball del Tradijoc 2018

Pròleg

Foreword

Thursday, May 24th, Batea will host the fourteenth edition of **Tradijoc**, the traditional game meeting that was born in 2005 out of the initiative of Physical Education teachers in Flix High School and Julio Antonio High School and Santa Teresa Primary School in Móra d'Ebre. The aim was to enjoy practising, if only for a day, the leisure activities that were played long ago in the annual local festivities, as well as playing the popular games that were played in the streets and squares of our towns.

This initiative also emerged with the desire to become both a well-known and an expected event in our local area. We also hoped that Tradijoc would consolidate itself within all the participating secondary schools' teaching programs, thus becoming an experience that not only would provide our students with practice and knowledge about old traditional games, but also foster friendship among the boys and girls who attend the first course of ESO in the area of La Ribera d'Ebre.

In 2008, Tradijoc got big and a new period began with the incorporation of the Terra Alta High School from Gandesa, and the Special Education Centre Jeroni de Moragas from Móra d'Ebre. Two years later, the Verge Maria del Portal School from Batea and, in 2012, the Tres de Abril School from Móra la Nova also joined in.

Continuing with this historical review, it is worth mentioning that in 2012 Tradijoc was included in the program of the international congress "Games in History", held on May 18th and 19th in Móra la Nova and Ascó. This allowed attendees to observe how this shared school project in the two regions (Terra Alta and Ribera d'Ebre) is organized and developed. Actually, the event became a true showcase of how to organize and manage a traditional entertainment event in the street network of our towns.

These are good times for us because in May 2018 our Tradijoc will become known in English with the name of "The chest of Tradigames". As explained by the coordinators at the Verge Maria del Portal School in Batea, Tradijoc has been exported to other countries thanks to a European Erasmus + project.

A driving team at Verge Maria del Portal School in Batea wrote an Erasmus project thinking that it would be a good tool to promote the area, motivate students to use the English language and promote sports among young people. While planning the project, the idea of connecting it with traditional games arose. The so settled Tradijoc project became an inspiration. Soon after, the name Tradigames came up. The initial idea and name was presented to the partners (Sicily and Romania) and they liked it a lot. Thus, a school as-

sociation was born between three countries with the name of "Tradigames Around Europe". The project was approved and granted by the European Union! The three countries agreed to publish a booklet containing all the different countries' traditional games shared in the project under the title *The Chest of Tradigames*. The main objective is to promote the traditional games existing in each country and share them amongst partners.

In May 2017 participants from the three countries met in Sicily where students had the chance to learn and play the traditional games of the respective countries while having fun together. This year, 2018, the event grows and students from the three countries will participate in the edition of Tradijoc, thus expanding the participation of students and making the gathering event known at a European level.

With this exceptional participation, Tradijoc consolidates even more in our regions and reaffirms itself as a tool of cohesion among boys and girls, of inclusion for newcomers and of cultural exchange for all participants. Meeting with students from so many villages, with different dialectal characteristics and the possibility of getting in contact with people of different ages - young monitors or members of associations that collaborate - are just two examples of the richness that our project generates, satisfying a series of objectives such as promoting values of respect, tolerance, solidarity and friendship.

Tradijoc is therefore a fresh and ambitious project which is being shared while continuing its expansion. Through the revival of traditional and popular games, Tradijoc wants to guide students into the knowledge of a recreational heritage that, beyond offering recreation and enjoyment, it offers clues and references to understand the context where they live, facilitating their inclusion within their community. This social function that emerges from the game has to be exploited to strengthen the sense of belonging and identity, which is a step prior to the acquisition of such an important value as respect. Educating students to respect other ways of thinking, sharing, relating, behaving and, in the field concerning us, playing.

Biel Pubill Soler
Coordinador of the *Tradijoc* working group 2018

Organització

Organization



- Ajuntament
- Correus
- CAP
- Farmàcia
- CEIP Mare de Déu del Portal
- Biblioteca Municipal
- Pavelló Poliesportiu Municipal
- Alberg
- Piscines Municipals
- Bombers
- Camp Municipal d'esports
- Casal d'Avis / Centre de serveis gent gran
- Creu Roja
- Centre Cultural i Recreatiu Sant Isidre
- Cooperativa Agrícola

ZONA 2: PLAÇA

Jocs:

- F Corrida de pedres / Rellotge
- G Xarranca / Baralluga
- H Saltar corda / Estirar corda
- I Moros i cristians
- J Set i mig / Carrera d'ous

ZONA 2

ZONA 3: PARC

Jocs:

- K Cementiri
- L La corretja
- M Futbol xapes / Circuit xapes
- N Quatre cantons / Cèrcols
- O Tello / Carrera de sacs

ZONA 1

ZONA 1: CALVARI

Jocs:

- A El mocador
- B Tirada de bitlles
- C Les 3 canyes
- D Cames lligades / Petanca
- E Boles o caniques / Flèndit

Punt d'arribada i sortida amb bus

Escoles



Horari

de 9h a 9:30h Trobada i distribució de grups

ZONA 1: CALVARI

ZONA 2: PLAÇA

ZONA 3: PARC

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
9:45h	1	2	3	4	5	10	6	7	8	9	15	11	12	13	14
10h	5	1	2	3	4	9	10	6	7	8	14	15	11	12	13
10:15h	4	5	1	2	3	8	9	10	6	7	13	14	15	11	12
10:30h	3	4	5	1	2	7	8	9	10	6	12	13	14	15	11
10:45h	2	3	4	5	1	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

de 11h a 11:30h Esmorzar i canvi de zona

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
11:35h	15	11	12	13	14	1	2	3	4	5	10	6	7	8	9
11:50h	14	15	11	12	13	5	1	2	3	4	9	10	6	7	8
12:05h	13	14	15	11	12	4	5	1	2	3	8	9	10	6	7
12:20h	12	13	14	15	11	3	4	5	1	2	7	8	9	10	6
12:35h	11	12	13	14	15	2	3	4	5	1	6	7	8	9	10

de 12:50h a 12:55h Canvi de zona

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
12:55h	10	6	7	8	9	15	11	12	13	14	1	2	3	4	5
13:10h	9	10	6	7	8	14	15	11	12	13	5	1	2	3	4
13:25h	8	9	10	6	7	13	14	15	11	12	4	5	1	2	3
13:35h	7	8	9	10	6	12	13	14	15	11	3	4	5	1	2
13:45h	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	2	3	4	5	1

13:55h Retrobament al punt de concentració

de 14h a 14:15h Retorn amb bus

El joc de les birles o bitlles

Traditional bowling game-bitlles



6 birles
6 bitlles



3 birlots
3 birlots

Què en sabem del joc?

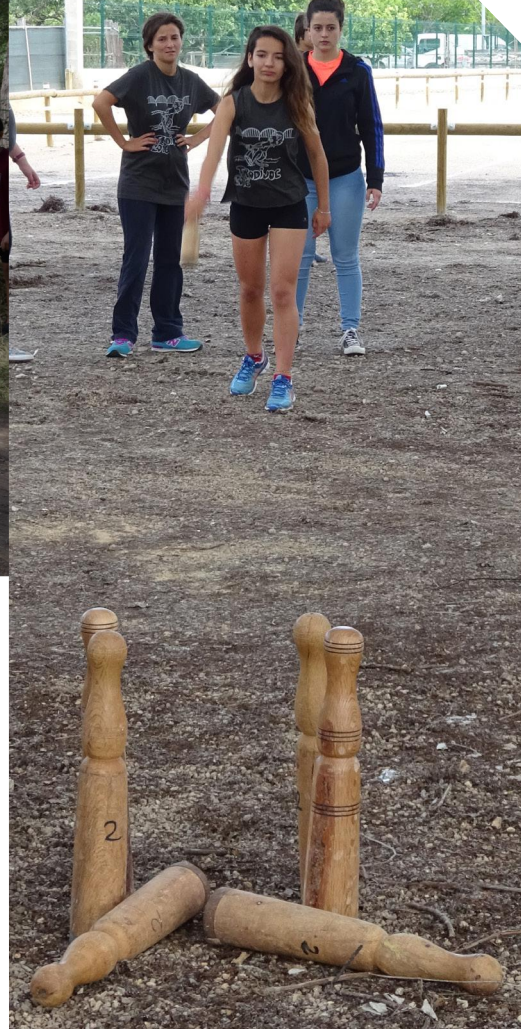
What do we know about the game?

S'han fet troballes arqueològiques que demostren que 3000 aC els egipcis ja tenien jocs semblants a les birles. A la península, segons sembla, el joc el van introduir els legionaris romans que els servia, alhora, com a distracció i pràctica militar. A Catalunya, el document més antic que es conserva sobre el joc data de l'any 1376 i correspon al poble de Torroja de Priorat on es dona notícia de la seva pràctica.

Fins abans del conflicte del 36 era un joc d'apostes. La gent s'hi jugava diners - es podien apostar deu cèntims a parells, guanyant si es tombava un nombre parell de bitlles, o bé a la màxim puntuació a un nombre establert de tirades. Degut precisament a aquest fet - el de l'aposta - durant la dictadura va ser prohibit i progressivament va perdre popularitat. Els darrers vint anys han estat importants a l'hora de reactivar el joc. A molts pobles han sortit associacions i aficionats que l'han dinamitzat convertint-lo fins i tot en un esport. A la comarca cal destacar la seva pràctica als pobles de Rasquera, Tivissa i La Palma d'Ebre. A la Terra Alta s'hi juga habitualment als pobles d'Horta de Sant Joan, Pinell de Brai i Corbera, entre d'altres.

Archaeological findings show that the Egyptians already had similar games to birles 3000 BC. On the peninsula, apparently, the game was introduced by the Roman legionaries who played the game as entertainment and for military practice. In Catalonia, the oldest document conserved on the game dates from the year 1376 and corresponds to the town of Torroja de Priorat where there is evidence of its practice.

Before 1936, when the Spanish Civil War started, it was a gambling game. People bet money - they could bet ten cents for a pair, winning if the number of birles dropped was a pair, or at the highest score after an established number of runs. Due to the bets, during the dictatorship in Spain for so many years, it was banned and progressively lost its popularity. The last twenty years have been important in reactivating the game. Many people have run out associations and amateurs have started playing again so that they have promoted it, becoming a sport. In the county, it is worth mentioning its practice in the villages of Rasquera, Tivissa and La Palma d'Ebre. In the Terra Alta it is usually played in the villages of Horta de Sant Joan, Pinell de Brai and Corbera, among others.



Com hi juguem?

How do we play?

A una distància d'unes 10 passes plantem les sis birles, separades entre elles pel gruix d'un birlot. L'objectiu del joc és, amb l'ajut de tres birlots, tombar cinc de les sis birles a fi de puntuar el màxim tal com indiquem a continuació: una birla tombada, un punt; dues, dos punts; tres, tres punts; quatre, quatre punts, cinc, deu punts; sis, zero punts (a això en direm fer llenya).

At a distance of 10 feet, we stand the six birles, separated by the thickness of a birlot (a kind of stick for this game). The objective of the game is, with the help of three birlots, to take five of the six birles in order to score the maximum as indicated below: one birla lying, 1 point; two, two points; three, three points; four, four points, five, ten points; six, zero points (we will say we will do WOOD, "fer llenya", which means you lost).

Corrida del cabàs o de les pedres

Stone race



6 cabaços
6 boxes



60-90 còdols
60-90 stones

Com hi juguem?

How do we play?

Deixem sis cabassos a terra i davant de cada cabàs fem una filera de deu a quinze còdols -pedres arrodonides- col·locades un metre equidistants entre elles, més o menys. El joc consisteix a anar plegant cada pedra, una a una, sortint des de la posició del cabàs i portant-la al cabàs propi. Guanya, lògicament, qui primer acaba la recollida.

We leave six boxes on the ground and in front of each box, we make a row of ten to fifteen stones - rounded stones - placed a meter equidistant among them, more or less. The game consists on taking each stone, one by one, leaving from the position of the main box and taking it to your own box. The winner, logically, is the one who first finishes collecting the stones.

Què en sabem del joc?

What do we know about the game?

Joan Amades, al Costumari Català, recull al poble de La Granadella el joc del cos de pedres. D'aquest ens explica dos variants:

1.- En un costat de la plaça, diu, es posaven tants cabassos com participants, i a l'altre extrem un cabàs ple de pedres. Aleshores s'iniciava la carrera. Cada cop que un corredor passava per davant el cabàs podia agafar una pedra - sols una-, i quan passava per davant del seu la deixava. La carrera continuava fins que no quedava cap pedra al cabàs comú. Guanyava qui tenia més pedres al seu cabàs.

2.- L'altra possibilitat de joc - que mai ha deixat de practicar-se a pobles de la Terra Alta com Prat de Comte o Bot, i que s'ha recuperat d'ençà l'any 2000 a Ascó - consisteix a recollir una filera de pedres al més aviat possible.

A través d'entrevistes i altres documents hem pogut saber que aquest tipus de carrera era joc habitual en el marc de les festes majors dels pobles de la Ribera fins a principis del segle passat.

Joan Amades, at the Catalan Costumari, collects in the town of La Granadella the game of the "Cos de pedres" (stone race). He explains us two ways for playing the game:

1.- On one side of the square, he says, there were as many boxes as participants, and at the other end, a box full of stones. Then the race started. Every time a runner passed running next to the box, he could take a stone - only one - and when he passed in front of it, he left the stone. The race continued until there was no stone left in the common box at the beginning of the race. The winner was the one who had more stones in his box.

2.- The other possibility of the game - that has never been stopped practising in villages of the Terra Alta like Prat de Comte or Bot, and that has been recovered since 2000 in Ascó - it consists on collecting a row of stones as quick as possible.

Through interviews and other documents we have learned that this type of race was a common game in the main festivals of the towns of La Ribera county until the beginning of the last century.



Carrera d'ous

Eggs race



6 birles
6 bitlles



3 birlots
3 birlots

Què en sabem del joc?

What do we know about the game?

Aquest tipus de cursa, lligada a les celebracions particulars i a les festes de barri, apareix als programes de festa major de molts pobles de la Ribera d'Ebre des de mitjans de segle passat, essent àmpliament coneguda la seva pràctica arreu de Catalunya.

Cal pensar que abans, quan l'economia familiar no permetia tantes alegries, la possibilitat de malmetre ous en un joc era cosa ben allunyada del pensament de la gent i, en tot cas, relegada a celebracions molt especials.

Heu de saber que una de les més famoses carreres d'ous que se celebra a Catalunya és la que es realitza per festa major al poble veí de Prat de Comte, a la Terra Alta.

Si mai hi voleu jugar i no voleu malgastiar ous ni que s'embruti el terra us proposem que hi jugueu amb ous Kinder als quals, prèviament, haureu omplert d'arena, o amb patates petites.

This type of race, linked to private celebrations and neighbourhood parties, appears in the festival programs of many villages of the Ribera d'Ebre county since the middle of the last century, its practice is widely known throughout Catalonia.

Notice that before, when the family economy was so low, the possibility of wasting eggs in a game was a thing difficult to imagine and, in this case, it was just for very special celebrations.

You should know that one of the most famous races of eggs that is celebrated in Catalonia is the one that is celebrated in the neighbouring town of Prat de Comte, in Terra Alta.

If you ever want to play and do not want to waste eggs or make the ground dirty, we suggest you to play with Kinder eggs, which you will have previously filled with sand, or play with small potatoes.



Com hi juguem?

How do we play?

Tots els corredors han de tenir una cullera -millor de fusta- damunt la qual col·locaran un ou. Es posen a la línia de sortida i han de realitzar un recorregut, duent les mans al darrera i evitant que els caigui l'ou. És prohibeix portar la cullera de costat!

All the runners must have a spoon -better a wooden one - on which they will place an egg. The players are placed on the starting line and have to take a route, taking their hands behind and avoiding the fall of the egg from the spoon. It is forbidden to bring the spoon on one side of the mouth or helping yourself with your hands!

Carrera de peus lligats

Tied-legs race



6 cabaços
6 boxes



60-90 còdols
60-90 stones

Què en sabem del joc?

What do we know about the game?

Tot i que la carrera de peus lligats apareix en algunes programacions de festa major dels pobles de la Ribera d'Ebre al llarg de tot el segle XX, no és tan habitual com les carreres d'ous o de sacs.

No en sabem prou bé l'origen i tot ens fa suposar que deuria aparèixer imprevisiblement quan, a resultes d'alguna situació de joc, es va voler fer més divertida, difícil i carrinclona la prova ja que, com sabeu, la carrera provoca força contrarietats i caigudes que diverteixen tant a corredors com a espectadors.

En cas de voler practicar el joc heu de preveure disposar de cordes que no facin mal en ser lligades. Un bon recurs és emprar mocadors de roba.

Although the tied foot race appears in some of the festivals of the Ribera d'Ebre towns throughout the 20th century, it is not as usual as the egg or sack races.

We do not know the origin exactly, but everything suggests that it appeared when, as a result of some gambling situation, people wanted to make it more fun and difficult, because, as you know, the race provokes funny falls of both runners and spectators enjoy themselves watching it.

If you want to practice the game you should have ropes that do not hurt when tied. A good resource is to use handkerchiefs.

Com hi juguem?

How do we play?

Cada parella es lligarà una cama a la del company, impedit que la distància entre les dues cames sigui de més d'un pam. Obviament el joc consisteix a recórrer un trajecte en el mínim de temps possible.

Each pair will tie a leg to the one of the mate, preventing that the distance between the two legs is less than 20 cm. Obviously the game consists on running a distance as soon as possible.



Carrera de sacs

Sack race



6 birles
6 bitlles

3 birlots
3 birlots

Què en sabem del joc?

What do we know about the game?

Es tracta també d'un joc que apareix en molts programes de festa major dels pobles de la Ribera d'Ebre al llarg de tot el segle XX.

El fet de disposar de sacs a l'abast i la senzillesa del divertiment ha originat que hagi estat practicat no sols pels nens sinó també pels adults.

L'ús dels sacs, com a elements de treball, ha fet que diversos especialistes del joc incloguin aquesta activitat dins dels jocs vinculats als oficis, en aquest cas molt relacionat amb les feines del camp (recollida d'olives, avellanes, ametlles...).

Cal evitar utilitzar sacs de plàstic perquè provoquen relliscades. Els de roba, d'abans, són els millors però cada cop costen més de trobar.

It is also a game that appears in many festival programs of the villages of the Ribera d'Ebre throughout the 20th century.

The fact of having sacks available and the simplicity of entertainment has originated that it has been practised not only by children but also by adults.

The use of sacks has led several game specialists to include this activity in the games linked to crafts, in this case it is related to field work (collecting olives, hazelnuts, almonds...).

You should avoid using plastic bags because they may cause slips. Those old ones made of cloth are the best but they are not easy to find now.



Com hi juguem?

How do we play?

Cada corredor es posa dins d'un sac que estreny amb una mà a l'alçada de la cintura. Al tret de sortida ha d'intentar fer el recorregut assenyalat evitant caure i sempre amb una mà aguantat el sac i l'altra enlaire.

Each runner is placed in a sack that is held with one hand at the height of the waist. At the starting point, the runner must try to run the distance avoiding falling down and always with one hand holding the sack and the other in the air.